

likevel gi atskillig informasjon om skader og dødsårsaker. Kirkebøker ble påbudt på slutten av 1600-tallet og er den første landsomfattende skriftlige kilde til dødsårsaker. De ble ført med varierende presisjonsnivå, og dødsårsak er ingen selvfølge før det ble påbudt ved lov å anføre dødsårsak ved smittsom sykdom og ulykke i 1820.

Representanter for vernesiden, og i noen grad også rovdryrforskere, har etterlatt et inntrykk av at bjørn og ulv er nærmest ufarlige for mennesker. Hendelsene som er omtalt i boken vil selvfølgelig ha varierende troverdighet, og usikkerheten øker med alderen. Dessverre er ikke boken blitt kommentert offentlig av faghistorikere eller rovdryrforskere. Forfatteren er programmessig blitt beskyldt av representanter for vernesiden for å bruke uetterrettelige sagn og vandrehistorier som dokumentasjon for at rovdyr er farlige. Denne kritikken er etter mitt skjønn uberettiget. Furseth gjør godt rede for sine kilder og skjuler ikke usikkerheten. Mange av hendelsene som ligger nærmest i tid er solid dokumentert i en rekke uavhengige kilder. Det kan neppe herske tvil om at han har nedlagt et stort pionerarbeid for å samle et så omfattende materiale. Dessverre forekommer enkelte slurvfeil – blant annet er det samme bildet brukt som illustrasjon av både den siste bjørnejakten i Luster i Sogn i 1956 og en bjørnejakt i Valldal i 1892. Minst en må være feil.

Drept av bjørn og ulv vil engasjere alle som følger rovdryrdebatten. Den har et spennende budskap til leger med interesse for medisinsk historie, fordi den viser hvordan systematisk innsamling av folkelig tradisjonsstoff og kirkebøker kan belyse forhold som har hatt betydning for liv og helse, og til en viss grad hvilke problemer som er forbundet med metoden. Boken vil derfor interessere mange leger.

Trygve Holmøy

Nevrologisk avdeling
Ullevål universitetssykehus

Reise i institusjonene

Thor Eric Vågen Jægtnes

En reise i egen sykdom

Et vindu mot en psykiatrisk pasients hverdag. 112 s. Stavanger: Hertervig forlag, 2005.

Pris NOK 149

ISBN 82-92023-90-9

Boken er første utgivelse i en ny serie kalt *Psyk Opp Spesial*. Ifølge forlaget vil utgivelsene «ha brukererfaringene i fokus». Forfatteren presenterer seg selv som en 34 år gammel mann som i barnealder har fått AD/HD-diagnose, som voksen paranoid schizofreni. Det er knapt noe i boken som gir leseren innblikk i hvorfor slike diagnoser er blitt stilt. Om man forventet innblikk i og formidling av et ungt psykotisk menneskes innerverden i dens mangslungne

fasetter, blir man nok skuffet. Boken, som søsteren Hilde Susan Jægtnes har hjulpet til med å redigere, har en retrospektiv erindringsform. Den dekker hovedsakelig de siste 15–16 år av hans liv, og er i beretterform og holdning til verdens tilskikkelser ikke helt ulik tenåringsdagbøker, om enn med noe flere bevisste språklige kvaliteter.

Det som kan sies å være bokens hovedbudskap, er at ikke alle sider ved et ungt menneske med alvorlig psykisk lidelse representerer eller avspeiler psykosen. Teksten fremhever – og søker mot – det alminnelige, det hverdagslige, den normale dimensjon. Det er dagliglivet innenfor de forskjellige institusjoner og avdelinger som er tema. Skjønt – «helt normalt»? Vi får for det ene servert nokså velkjente ungdomsutskielser og utagering i form av drikketurer og kalaser, småtyverier, gjerne som resultat av kjedsomhet og manglende beskjeftigelse. Noe mindre alminnelig blir losji i fyllarresten, litt drapstrusler og overfall på personalet, rasert inventar, brannstiftning og så de mange selvmordsforsøk. Alt skildres i samme tonefall, av en ung, oftest hjelpeløst fortvilet mann, som registrerer allehånde situasjoner og omstendigheter som nærmest «sånt som hender», og dét på en ukunstlet og usentimental måte. Det er ikke tankevekkende refleksjoner som møter leseren, som nok stort sett verken vil sitte beveget eller rystet tilbake etter lesingen.

Men enkelte, småpussige, kanskje delvis ufrivillig sorgmuntre formuleringer gir boken et litt egenartet liv: «Jeg har hatt dårlig stedssans, og en ekstremt utviklet rettferdighetssans», «Jeg sluttet å telle antall pasienter som begikk selvmord da jeg kom til 10», «Han hadde visst som hobby å bokstavelig talt sette kniven i strupen på folk han var sinna på (...) jeg skjønte ikke hvorfor han var der når han var sånn». «Vi kranget nesten aldri, og det var skremmende.»

Et stille, alvorlig og utvetydig budskap til all evinnelig omorganisering og nedbygging i dagens psykiatri, er det når han «(...) var vitne til den mest udemokratiske avgjørelsen i Blakstads historie, nemlig at jeg og flere andre pasienter skulle miste de to miljøkontaktene våre. (...) De to viktigste støttebrikkene mine skulle rives bort fra meg.»

Det burde ikke forringe bokens betydning om terapeuter av varierende bakgrunn neppe vil ha så mye å vokse på gjennom en bok som dette. Det må være vel ambisiøst av forlaget å mene at den foreliggende boken kan gjøre oss til «litt mer forståelsesfulle medmennesker eller litt bedre terapeuter». Målgruppen vil nok rimeligvis være pårørende og «brukergruppen» i vid forstand.

Jon Geir Høyesteren

Psykiatrisk divisjon
Haukeland Universitetssykehus

Historisk krim

Knut Asbjørn Ulstein

Alt som ikke er stjålet eller brent

277 s. Oslo: Lunde forlag, 2005. Pris NOK 320
ISBN 82-520-4842-0

Roma brenner. Men hvem har tent på? For en som jeg – uten dypere historiekunnskap enn det som dessverre må karakteriseres som rudimentære rester av gymnaslærdom bakerst i hippocampus, må det innrømmes at problemstil-

lingen virker noe søkt. Men etter et par enkle søk på Internett, finner jeg ut at dette faktisk har hendt: I år 64 e.Kr. brant Roma. Tusenvis av mennesker omkom i flammehavet, og spekulasjonene omkring brannårsaken har vært mange. Keiser Nero satte mye inn på å finne en sydebukk, uten at man egentlig noensinne fant svaret på gåten. Hadde de kristne skylden? Var det opprørske og hevngjerrige gladiatorene som stod bak? Tente keiser Nero på selv? Eller?

I romanen *Alt som ikke er stjålet eller brent* spinner Knut Asbjørn Ulstein (f. 1977) videre rundt denne historien. På leting etter historiske fakta kommer jeg over et intervju med forfatteren, der det fremkommer at han i tillegg til å være medisinstudent er historisk skolert, og at han har brukt over 1 000 timer på å samle bakgrunnsinformasjon for at det historiske innholdet i boken skulle bli mest mulig korrekt. Dette er forfatterens debutroman, og boken vant Lunde Forlags romankonkurranse 2005.

Romanens hovedperson er keiserens spekulatør Hardes Coelius. Han har fått i oppdrag å finne årsaken til den voldsomme brannen, men er også opptatt av å finne lykken sammen med den betydelig yngre Helena – en vakker kvinne som nylig er blitt kristnet. Handlingen foregår i skjæringspunktet mellom gladiatorkampenes romere, keiserens folk, en voksende gruppe kristne og en mindre gruppe jøder, og i spenningsfeltet mellom keiserens etterforsker og hans elskede. Sjangermessig er dette både krim, kjærlighetsroman, historisk roman og religionsfilosofi. Jeg innrømmer at jeg ikke alltid henger helt med i svingene når hovedpersonen utsettes for komplott og snubler over mord og lyssky eksperimenter. Noe bedre historiske bakgrunnskunnskaper enn mine er trolig en fordel for å få fullt utbytte! Ikke desto mindre fryder jeg meg over annerledesheten i denne romanen. En ungdommelig, frisk og velskrevet vri på en snart 2 000 år gammel historie. En finurlig innføring i kristenhetens fødsel. Og samtidig en beretning

som kan få den mer fritt assosierende leser til å trekke paralleller til nåtidens heksejakt knyttet til terror i et spenningsfelt mellom religioner. Uten at jeg har noe som helst grunnlag for å antyde at det sistnevnte har vært forfatterens intensjon...

Boken er spennende, tidvis ettertenksom, lett filosofisk, innimellom humoristisk og alt i alt en interessant og anbefalelsesverdig leseropplevelse.

Kari Holte

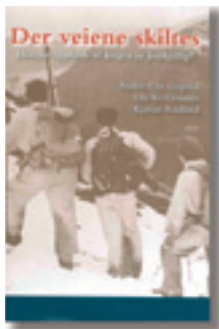
Anestesiavdelingen
Sykehuset Østfold
Fredrikstad

Veivalg under krigen

Anders Chr. Gogstad, Ole Kr. Grimnes,
Kjartan Rødland

Der veiene skiltes

Hvorfor opplevde vi krigen så forskjellig? 192 s,
ill. Bergen: Eide forlag, 2005. Pris NOK 290
ISBN 82-514-0688-9

Det som er særlig interessant med denne boken, er at alle parter kommer til orde. Vi leser om motstandsfolk, krigsseilere, flyktninger, krigsfanger og om folk som mistet alt de eide da husene ble brent og de ble tvangs-flyttet fra Finnmark.

Men vi får også innblikk i tankene til ham som ble leder for NS-ungdom og senere meldte seg som frontkjemper, hvilket valg han gjorde den gangen og hvordan det har påvirket resten av livet hans.

Personskildringene i boken bygger på videointervju av i alt 24 personer, mennesker som tok viktige valg i ganske ung alder. Noen gikk samme vei, men noen valgte annerledes. I innledningen til boken spør forfatterne: «Var det to helt forskjellige typer mennesker, eller var de ganske enkelt mennesker som valgte eller ble tvunget inn i hver sin retning?» Som alltid finnes det ikke enkle svar på slike spørsmål. Det var ytterst forskjellige mennesker og motiver innen begge grupper.

Forfattergruppen har delt oppgavene seg imellom. Sosialmedisineren Anders Chr. Gogstad, som har interessert seg sterkt for sosial- og helsepolitisk historie, særlig fra okkupasjonstiden, skriver om Røde Kors-søstrene som var i tysk tjeneste. Han skriver om tyskerbarna og lebensborn, om de tyske konsentrasjonsleirene, krigsfangene og jødene. Men han behandler også Norge under tysk forvaltning, kommunistenes krig og nordmenn under Hitlers faner.

Historikeren Ole Kr. Grimnes gir det overordnede historiske perspektiv om

hvorfor vi opplevde krigen så forskjellig, hva som skjedde da motviljen ble til motstand, om Milorg og etterretningsarbeid.

Journalisten Kjartan Rødland har redigert og gjengitt de timelange videointervjuene for å belyse de personlige valg enkeltmennesker ble stilt overfor.

På denne måten kunne man si at boken virker fragmentert. Jeg ville heller kalle det kaleidoskopisk. Den gir en rekke veldokumenterte historiske glimt fra en tid som på en avgjørende måte preget oss som var barn eller unge under krigen, og den vil være et nyttig læremiddel for kommende slekter. Boken er rikt illustrert med fotografier fra forfatternes private samlinger.

Astrid Nøklebye Heiberg

Psykiatrisk institutt
Universitetet i Oslo

Skrift i huden – en selvskader forteller

Sofia Åkerman

Sebrapiken

247 s. Oslo: Humanist forlag, 2005.
Pris NOK 268
ISBN 82-92622-07-1

Dette er en ung kvinnes selvbiografiske beretning om mange år med alvorlig selvskading og anorexia nervosa.

Boken omfatter vanskelige ungdomsår, der mye tid ble tilbrakt i psykiatriske avdelinger både frivillig og som tvangsinlagt. Den

er skrevet ut fra posisjonen til den som har kommet seg gjennom selvdestruktiviteten, og har slik sett en *happy end*.

Boken er dels forfatterens forsøk på å forstå seg selv og sin egen historie, men ikke minst er den et forsøk på å formidle til andre hvordan «den håpløse pasientens» subjektive virkelighet kan fortone seg. Dette kan være en meget nyttig tekst for en humanistisk legepraksis, fordi den insisterende minner om at bak observerbare medisinske symptomer finnes det hos barnet Sofia en monstrøs angst som er av eksistensiell, emosjonell og relasjonell karakter. Og boken er påtrengende aktuell gjennom de siste årenes økte synlighet av selvskading, ikke minst hos jenter med og uten spiseforstyrrelser.

Forfatteren Sofia er en illustrasjon på Jean Paul Sartres utsagn om at «helvete er de andre». Hun opplever seg som et overfølsomt individ som strekker seg etter å bli innlemmet i fellesskapene. Men hun evner ikke og våger ikke nok. Hun har en sterk skamfølelse og et dårlig selvilde. Å nærme seg

de andre fortøner seg for Sofia som risikoen for å bli utsatt for en serie avvísninger. Paradoksalt, men meget velkjent fra arbeidet med unge og voksne med slike dramatiske symptomer, blir sulten, selvskaden og sårene en slags trygg verden. Smerten er velkjent og forutsigbar inntil det utmattende.

Sofia jakter desperat på en tilknytning, men gjennom sine symptomer hemmer hun også andres – foreldre, venners og behandleres – muligheter for å nærme seg henne. Symptomene blir som et vanvittig kroppsteater som stjeler oppmerksomheten fra hva det egentlig handler om, dvs. hennes ensomhet og hjelpeløshet. Alle er som fanget: Ønsket er relasjon, men symptomenes dramatikkk står i veien. Behandlerne trapper opp tvangstiltakene.

Det er til ettertanke for oss leger og behandlere at det i boken finnes mange som forholder seg til symptomenes støy, men få som er nysgjerrige nok til å se gjennom de ytre dramaene og forsøker å lage en relasjon til den desperate lille jenta bakenfor. Boken kan forhåpentligvis bidra til vår interesse for den vanskelige pasientens *egen versjon*; og at vi i arbeidet med så dramatiske fenomener sjelden kommer særlig vei uten et minimum av terapeutisk *relasjon*.

Finn Skårderud

Avdeling for helse- og sosialfag
Høgskolen i Lillehammer

Alt om kjærligheten?

Svein Haugsgjerd

Kjærlighetens kraftlinjer

224 s. Oslo: Pax forlag, 2005. Pris NOK 298
ISBN 82-530-2820-2

Dette er en populærvitenskapelig bok om psykologi, psykoterapi og psykoanalyse, med innslag av selvbiografisk materiale. Den henvender seg både til legfolk og fagfolk – til medmennesker. Innledningsvis skriver forfatteren

(født 1942): «Kjærligheten oppstår og videreføres ved hjelp av to mirakuløse menneskelige evner: fantasi og språk. Dette er det jeg kaller kjærlighetens kraftlinjer. Denne boken handler om hva psykoanalysen har lært meg om kjærlighetens betydning, og om hva slik behandling går ut på [...] Kjærligheten er et hovedtema i slik behandling: kampen for å oppleve kjærlighet, dele kjærlighet, bevare kjærlighet. Kjærligheten [...] er en drivkraft for alt som har varig verdi, i samvær, samliv og skapende virksomhet.»

Boken har fire hoveddeler: Seksualitet og kjærlighet, Skyggen av døden, Psyko-